

❖❖❖❖ RECENZJE I BIBLIOGRAFIA ❖❖❖❖

WŁODZIMIERZ A. GIBASIEWICZ: Polscy lekarze zwierząt w niemieckich oflagach. RIDERO 2025. ISBN 978-83-8440-178-1, 465 stron

Monografia Włodzimierza A. Gibasiewicza stanowi ważne i potrzebne opracowanie z pogranicza historii weterynarii, historii wojskowości oraz studiów nad doświadczeniem jenieckim Polaków w czasie II wojny światowej. Autor podejmuje temat z natury trudny: prozopograficzne odtworzenie losów lekarzy weterynarii (oraz osób ze środowiskiem związanych), osadzonych w niemieckich oflagach i innych miejscach odosobnienia. Zasadnicza wartość publikacji polega na połączeniu szerokiej kwerendy źródłowej z klarowną strukturą narracji – od syntetycznego opisu realiów obozowych po szczegółowe biogramy i studia przypadków.

We „Wprowadzeniu” autor *explicite* uzasadnia potrzebę wydzielenia tematu do osobnego tomu: informacje o lekarzach weterynarii-jeńcach były dotąd rozproszone w kilkunastu wcześniejszych publikacjach, co utrudniało zarówno lekturę syntetyczną, jak i szybkie dotarcie do danych biograficznych. Ten motyw „kompilacji krytycznej” – w sensie zebrania, uzupełnienia i uporządkowania materiału – jest konsekwentnie realizowany w całej książce. Zakres pracy został przedstawiony precyzyjnie: W. A. Gibasiewicz deklaruje weryfikację niemal 2200 nazwisk w kartotekach archiwalnych oraz przegląd ponad 3000 kart jenieckich, co finalnie pozwoliło mu opracować 241 biografii polskich jeńców – lekarzy weterynarii (lub studentów/absolwentów powojennych). Autor podaje także rozkład liczbowy osadzonych w poszczególnych oflagach (m.in. Woldenberg, Murnau, Gross-Born), co ułatwia zostawić zjawiska w realiach geograficzno-instytucjonalnych.

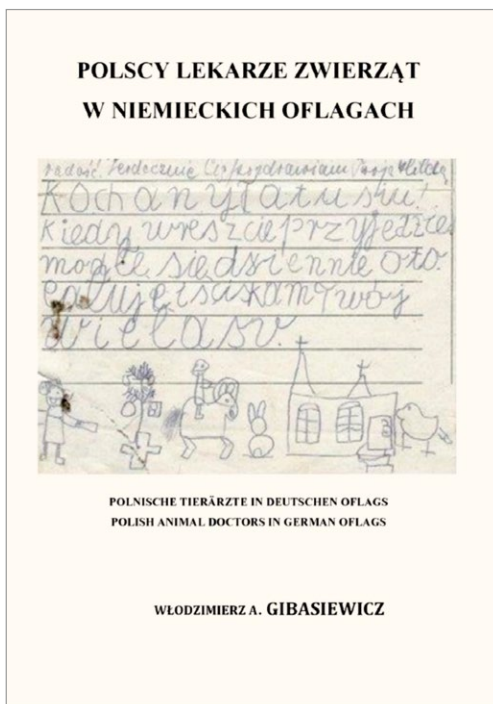
Spis treści pokazuje przejrzystą kompozycję: część II porządkuje wiedzę o obozach (z wyodrębnieniem głównych oflagów), część III ma charakter krytyczno-weryfikacyjny („Porządkowanie archiwaliów obozowych”), część IV zawiera rozbudowane narracje biograficzne („Obozowe klechdy...”), a rdzeń dokumentacyjny stanowią „Biogramy”. To rozwiązanie korzystne także dla czytelników: książkę można czytać zarówno linearnie, jak i wybiórczo – jako kompendium faktograficzne. Na szczególne podkreślenie zasługuje rozdział „Porządkowanie archiwaliów obozowych”, w którym autor świadomie wchodzi w rolę korektora obiegu informacji. Wskazuje, że w literaturze dotyczącej jeńców wojennych funkcjonują pomyłki i nieścisłości, po czym podejmuje próbę ich wyjaśnienia na przykładach konkretnych nazwisk związanych ze środowiskiem weterynaryjnym. Z punktu widzenia warsztatu historycznego jest to element istotny: monografia nie tylko „dodaje dane”, ale też podnosi wiarygodność już istniejących ustaleń.

Bardzo wartościowy poznawczo jest fragment poświęcony mechanizmom organizowania życia kulturalno-oświatowego w Woldenbergu. Autor omawia m.in. powołanie Komisji Kulturalno-Oświatowej, powstanie pięciu „wydziałów” aktywności oraz Uniwersytetu Woldenberskiego, a w tym rolę Koła Lekarzy Weterynarii. Z perspektywy historii profesji weterynaryjnej to materiał szczególnie ciekawy, bo pokazuje trwanie kompetencji zawodowych i etosu samokształcenia w warunkach izolacji, a jednocześnie ujawnia sieci środowiskowe (kadra wykładowa, komisje egzaminacyjne, struktury koła).

Bibliografia i źródła informacji odzwierciedlają szerokie zaplecze dokumentacyjne, obejmujące zarówno klasyczne opracowania i słowniki biograficzne środowiska weterynaryjnego, jak i zasoby archiwalne (m.in. Archiwum IPN/straty.pl, Archiwum Arolsen, Archiwum Yad Vashem, Centralne Muzeum Jeńców Wojennych, Centralne Archiwum Wojskowe). Taki dobór źródeł wzmacnia intersubiektywną sprawdzalność ustaleń i ułatwia dalsze badania (zwłaszcza genealogiczne i prozopograficzne).

W „Podsumowaniu” autor wyraźnie lokuje książkę w szerszym projekcie dokumentowania martyrologii lekarzy weterynarii w latach II wojny światowej, traktując ją jako trzeci planowany tom trylogii (obok projektów dotyczących Katynia i Auschwitz). Bez względu na losy wydawnicze całego cyklu, prezentowany wolumin ma samodzielną wartość: daje uporządkowany zestaw danych o grupie zawodowej, która w historiografii wojennej była dotąd słabiej widoczna niż np. lekarze medycyny czy farmaceuci, a której rola w strukturach wojska i administracji była w II RP istotna.

W kontekście działalności popularyzatorskiej dr. Włodzimierza Gibasiewicza warto podkreślić, że mamy do czynienia z popularyzacją opartą na wieloletniej pracy źródłowej, a nie na publicystycznym skrócie. Ten rys jest widoczny również w recenzowanym tomie: autor konsekwentnie przekłada „ciężką” kwerendę na formę możliwą do odbioru przez czytelnika spoza wąskiej specjalizacji, nie rezygnując przy tym z ambicji porządkujących i weryfikacyjnych. Książka może być rekomendowana zarówno historykom weterynarii i badaczom dziejów II wojny światowej, jak i praktykom zawodu zainteresowanym genezą środowiskowego etosu, tradycją służby wojskowej oraz pamięcią o losach poprzedników. Jej mocną stroną jest skala udokumentowania (jasno zdefiniowana wprost przez autora), konsekwentne porządkowanie rozproszonych danych oraz połączenie perspektywy instytucjonalnej (obóz jako system) z perspektywą biograficzną (człowiek jako nośnik historii).

Dr hab. Jarosław Sobolewski, prof. UMK